DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-18

СВІТОГЛЯДНА РОЛЬ СИСТЕМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ НАУКОВОГО ЛІЦЕЮ У ФОРМУВАННІ КУЛЬТУРНО-КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ВИПУСКНИКА ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ

Колесник М. О.
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри біології та здоров'я людини,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна

Жиденко А. О.
доктор біологічних наук, професор кафедри біології,
професор кафедри біологічних основ фізичного виховання і спорту,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
м. Чернігів, Україна

Федорченко А. Ю.
учитель-методист,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, методист,
Комунальний заклад «Чернігівський обласний науковий ліцей»
Чернігівської обласної ради
м. Чернігів, Україна

Сучасні трансформації суспільства, стрімкий розвиток науки і технологій, цифровізація освітнього простору та ускладнення соціокультурного середовища зумовлюють необхідність переосмислення завдань сучасної освіти. Особливого значення набуває світоглядний аспект освіти. Світогляд формується як результат цілісної взаємодії знань, цінностей, особистого досвіду, діяльності, спілкування та рефлексії [1]. У цьому контексті важливим є формування природовідповідного образу світу, що передбачає усвідомлення взаємозв'язків людини з природою, суспільством і культурою та відповідальності за результати власної діяльності.

Для наукового ліцею проблема набуває особливої актуальності, оскільки учень входить у нове освітнє середовище, пов'язане з підвищеним інтелектуальним навантаженням, дослідницькою діяльністю, самостійністю та відповідальністю. Тому соціальна адаптація учня до освітнього середовища ліцею розглядається як

важливий чинник ефективності освітнього процесу та компонент особистісного розвитку, соціалізації й подальшого професійного самовизначення [3].

Мета нашого дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та розкритті світоглядної ролі системи виховної роботи наукового ліцею у формуванні природовідповідного образу світу та культурно-креативної особистості старшокласника; визначенні місця соціальної адаптації у процесі особистісного розвитку; обґрунтуванні можливостей моделі культурно-креативної особистості (ККО) та причинно-системного підходу в організації виховної роботи і моніторингу розвитку учнів.

Методологічною основою дослідження є причинно-системний підхід. Універсальна освіта розглядається як системна неперервна природоорієнтована освіта, спрямована на формування системно-логічного мислення та причинно-системного світогляду особистості [2].

Важливим інструментом організації виховної роботи стала **модель культурно-креативної особистості (ККО)**. Вона розглядається як багаторівнева система розвитку, у якій кожний наступний рівень спирається на попередній та розширює сферу взаємодії і самореалізації особистості. Модель виконує системоутворювальну та діагностичну функції: дає змогу структурувати зміст виховної роботи, визначати динаміку особистісного розвитку, виявляти актуальні та перспективні зони розвитку учня й використовувати результати для педагогічного прогнозування та побудови індивідуальної траєкторії розвитку [2].

Особливе місце в моделі ККО займає **четвертий рівень – соціальна адаптація**, який розташований у центрі семирівневої вертикалі. Така позиція має принципове значення: соціальна адаптація розглядається не як кінцеве пристосування вже сформованої особистості до соціального середовища, а як механізм переходу від індивідуального розвитку до колективної, соціальної та світоглядної зрілості. Передумовами цього переходу є сформований внутрішній ресурс, емоційна регуляція та пізнавальна активність, а результатом – здатність до колективної діяльності, соціально-ціннісного самовизначення та формування образу майбутнього.

У такому розумінні соціальна адаптація є активним процесом включення учня в нову систему взаємовідносин. Вона передбачає не лише прийняття вимог освітнього середовища, а й набуття досвіду конструктивної взаємодії, усвідомлення власної значущості, відповідальності та готовності до подальшого соціального і професійного самовизначення.

Експериментальна робота здійснювалася упродовж 2022–2026 років у межах науково-практичної лабораторії з упровадження універсально-інтегральної багаторівневої освіти на базі Чернігівського обласного наукового ліцею. Моніторингове діагностичне дослідження було спрямоване на визначення динаміки розвитку особистості учнів на основі причинно-системного підходу та універсального моделювання.

За чотири роки дослідження було охоплено понад 400 учнів; у кожному році навчання вибірка становила близько 190 учнів.

Для діагностики було розроблено опитувальник **«Моя світоглядна унікальність як першооснова розвитку»**, усі пункти якого відповідали структурі моделі ККО. Моніторинг здійснювався тричі: на початку навчання в ліцеї, наприкінці першого року та наприкінці другого року навчання. Це дозволило простежити динаміку показників від входження учня в нове освітнє середовище до завершення навчання. У процесі дослідження використовувалося самооцінювання учнів та порівняння узагальнених і індивідуальних результатів.

Результати моніторингу соціальної адаптації засвідчили позитивну динаміку. Після завершення адаптаційного періоду протягом двох місяців на початку 2024–2025 н. р. було виявлено відмінності між профільними групами. Вищі показники зафіксовано у техніко-технологічному та суспільно-гуманітарному мовному профілях, нижчі – у природничо-математичному та суспільно-гуманітарному економіко-правовому профілях. Водночас подальший моніторинг показав суттєве зростання показників наприкінці першого року навчання за всіма профілями та збереження загалом високого рівня соціальної адаптації на другому році навчання.

Отримані результати дають підстави розглядати соціальну адаптацію не лише як показник успішності входження учня в освітнє середовище, а як важливий компонент розвитку культурно-креативної особистості. Моніторинг дозволив виявити позитивну динаміку соціальної адаптації та визначити її як перспективний напрям подальшого дослідження в системі виховної роботи наукового ліцею.

Висновки. Система виховної роботи наукового ліцею може розглядатися як цілісна педагогічна система, спрямована не лише на соціалізацію учня, а й на формування його світоглядної позиції, здатності до творчої самореалізації та відповідального життєвого вибору.

Модель ККО забезпечує системну організацію виховної роботи та створює основу для моніторингу особистісного розвитку. Центральне місце в цій моделі посідає соціальна адаптація, яка забезпечує перехід від внутрішнього потенціалу особистості до його реалізації у взаємодії з колективом і соціальним середовищем.

Проведений моніторинг засвідчив позитивну динаміку соціальної адаптації учнів у процесі навчання в ліцеї та підтвердив доцільність її системного педагогічного супроводу. Отже, соціальна адаптація може розглядатися як один із ключових механізмів формування культурно-креативної особистості випускника, здатного до конструктивної взаємодії, соціальної відповідальності, усвідомленого професійного вибору та проєктування власного майбутнього.

Література:

1. Арцишевський Р. А. Світоглядна освіта: теорія, історія, методика : монографія. Луцьк : СНУ ім. Лесі Українки, 2013. 303 с.
2. Поляков В. А., Колесник М. О., Жиденко А. О., Жара Г. І., Лісогор Т. М. Концепція універсальної освіти України: базові положення та методологічні орієнтири (проект) // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. 152, т. 2. С. 203–214.
3. Erikson E. H. Identity and the Life Cycle. New York : W. W. Norton & Company, 1980. 191 p.

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-19

ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Конопельський В. Я.
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального права та кримінології,
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна

Одеський державний університет внутрішніх справ (ОДУВС) забезпечує високоякісну підготовку наукових, науково-педагогічних та дослідницьких кадрів вищої кваліфікації для потреб системи Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України, юридичної практики, правоохоронних органів і сфери вищої освіти та науки України. Провадження освітньо-наукової діяльності на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти здійснюється в суворій відповідності до чинного законодавства України, зокрема: Закону України «Про вищу освіту» та Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»; «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями); «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у науково-дослідних установах, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України, та вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку кадрів для Міністерства внутрішніх справ України і Національної поліції України», затвердженого наказом МВС